

og dømme for hårdt, og specielt i tilfældet med hækkeløberen Ole Dorph-Jensen for at fejlfortolke og frembringe fejlagtige oplysninger. Dorph-Jensen var atletikudøver under krigen og deltog ifølge *Fodbold med fjenden* i et atletikstævne i Norge i september 1940. Når det opfattes som ekstra problematisk, er det naturligvis fordi den norske idræt fra starten blev overtaget af nazister og således ikke kunne dækkes ind under idrættens frihed for politisk ladning. Ole Dorph-Jensen er stadig iblandt os, og kunne derfor stå frem i medierne og dokumentere sin manglende deltagelse i det nævnte stævne. Bonde har taget kritikken til efterretning med den tilføjelse, at timingen i forhold til, hvornår den kritiske stilling til besættelsesmagten træder ind, er central. Det kunne have været spændende, hvis flere af de andre involverede havde taget til genmæle og forsøgt at gendrive eventuelle fejl og mangler. Der er dog mange, der ikke længere er i live, mens andre har valgt at tie. Ole Dorph-Jensen-debatten kørte i dagbladene omkring årsskiftet 2006/07. Det er begribeligvis problematisk hvis der er flere lignende fejl i bogen, men der ændres formentlig ikke væsentligt på det samlede billede af en idræt, der deltog i idrætsarbejde med besættelsesmagten i et hidtil udokumenteret omfang.

Det idrætslige samarbejde bliver i bogen fremstillet som dét kulturpolitiske område med størst kontakt mellem besættede og besatte. Det gør idrætten til et interessant genstandsområde for undersøgelser af det mellemfolkelige samarbejde under besættelsen. Tyskernes gjorde bevidst brug af idrætten i propagandaøjemed. Fra dansk side gik samarbejdet ud over samarbejdspolitikken diktat. Et nærmere, kontrasterende studie af arbejderidrættens rolle kunne i den sammenhæng være interessant. Dansk Arbejder-Idræt var per definition politisk og dermed i princippet bedre i stand til at se den nazistiske brug af sporten som det, den var – propaganda. En sammenligning af DIF og DAI kunne specielt være interessant med henblik på det lange afsnit om 1930'erne. Tyskerne propagerede, mens dansk idrætsledelse til stadighed hævdede idrættens politiske uskyld. Det var eksterne faktorer, der til sidst stoppede samarbejdet – først og fremmest tyskerne selv, det svenske idrætsforbund og de danske fodboldtilskuere.

Fodbold med fjenden er en grundig og interessant bog om et emne, der stadig har stor aktualitet. Idrættens rolle i samfundet er større end nogensinde før, mens dens politiske ladning stadig søges ignoreret både fra politisk og idrætsligt hold. Det er således helt berettiget, når Bonde slutter sin bog af med et kraftigt debatoplæg, der peger frem mod de politiske problemstillinger i forbindelse med OL i Beijing 2008.

Casper Licht

CLAUS BUNDGAARD CHRISTENSEN, JOACHIM LUND, NIELS WIUMOLESEN OG JAKOB SØRENSEN: *Danmark besat. Krig og hverdag 1940-45*, København 2005, Høst & Søn. 848 sider. 499 kr.

»Vi har skrevet denne bog, fordi vi syntes, at den manglede.« Med den konstatering indledes forordet til bogen. Det synes både at være noget af et understatement og en ualmindelig god grund til at skrive en bog. Der er ikke gjort noget forsøg på at skrive et større samlet værk om besættelsen siden slutningen af 1940'erne, og forfatterne har fuldstændig ret i, at en sådan fremstilling har manglet.

Bogen er et ualmindelig vellykket eksempel på, at faghistorie kan skrives på en god og forståelig måde. Det kan godt lade sig gøre at formidle bredt, uden

at det går ud over det faglige indhold. Samtidig er det lykkedes forfatterne at komme med deres egne fortolkninger og perspektiver, som også historikere kan have godt af at læse.

Danmark besat bærer tydeligt præg af, at det er fire eksperter, der har skrevet bogen. Claus Bundgaard Christensen har været med til at foretage den vigtige undersøgelse om de danske frivillige på Østfronten, og hans grundige ph.d.-afhandling om sortbørshandlen i Danmark udkom i 2003. Joachim Lund har beskæftiget sig indgående med Danmark i den tyske krigsøkonomi; hans ph.d.-afhandling om dette emne udkom i 2005. Niels Wium Olesen har i en årrække beskæftiget sig med forhold vedrørende modstand og samarbejde, og han må betegnes som en førende ekspert vedrørende Socialdemokratiet og fagbevægelsen i perioden. Endelig er Jakob Sørensen den militære ekspert; han har blandt andet i 2004 udgivet en bog om D-dag. Danmark besat fremstår dog som en helhed, uden ydre præg af at være skrevet af fire forskellige historikere.

I forhold til tidligere fremstillinger af besættelsen er der en anden vægtning i denne bog. Her fornægter forfatternes baggrund sig ikke. Det er en vigtig pointe, at besættelsestiden ses i forlængelse af 1930'erne og ikke som en parentes i danmarkshistorien. Konfliktfladerne under besættelsen vurderes i lyset af, hvad der skete i tiåret forinden. Ellers er det ikke muligt at forstå baggrunden for mange af de aftaler, der blev indgået under besættelsen. Det er ingen tilfældighed, at bogen starter med Kanslergadeforliget i 1933 og slutter med efterkrigstidens erindring om besættelsen. På den måde placerer bogen sig fint blandt bøger skrevet af andre jævnaldrende historikere i de senere år, som også understreger kontinuiteten i forhold til 1930'erne.

Det er heller ikke nogen tilfældighed, at økonomiske og sociale forhold spiller en stor rolle i bogen. Det er på mange måder et opgør med tidligere brede fremstillinger om besættelsestiden, hvor der har været en tendens til at se økonomi og politik som to adskilte ting. I Danmark besat opfattes det som to sider af samme sag. Den økonomiske og sociale udvikling var bestemmende for de politiske beslutninger – og omvendt. Det hænger helt klart sammen med, at to af forfatterne tidligere har foretaget vigtige undersøgelser om de økonomiske og sociale forhold under krigen. Det hænger også sammen med, at der gennem de seneste år er gennemført flere nye undersøgelser om økonomien og erhvervslivets forhold under krigen. Forfatterne forfalder hverken til en marxistisk fokusering på konflikt og klassekamp eller til en liberalistisk harmoniserende tolkning af den økonomiske udvikling. Derimod foretages en kritisk vurdering af samspillet mellem politik, økonomi og sociale forhold.

Bogen er også på andre måder en interessant nyfortolkning af besættelsestidshistorien. De klassiske politiske kriser er blevet nedtonet, mens andre vinkler er blevet vægtet højere. Et eksempel er, at betegnelsen »Augustoprøret« stort set er fraværende i bogen. I stedet tales der om »Sommeren 1943« for at markere, at urolighederne ikke var et samlet oprør vendt mod besættelsesmagten og samlingsregeringen. Urolighederne i provinsen bliver i stedet forklaret ud fra en række sociale og politiske faktorer i både ind- og udland. Tilsvarende ses regeringens tilbagetræden som en konsekvens af urolighederne, der ikke var forudset.

Undertitlen »Krig og hverdag 1940-45« angiver også et nyt perspektiv i forhold til tidligere. Det har været et mål med bogen at give et indblik i befolkningens hverdag under krigen. Det fortjener ros, fordi hverdagslivet hidtil næsten har været fraværende i historieskrivningen om besættelsen. Men det er også her, at bogen står svagest. Sammenhængen mellem mikro- og makroper-

spektivet kan forekomme både tænkt og tilfældig. Afsnittene om befolkningens hverdag bærer præg af, at der har været meget få undersøgelser, som forfatterne har kunnet anvende. Det har medført, at mikrodelen ofte udspiller sig i det sydvestjyske område, mens andre dele af Danmark er fraværende. En anden konsekvens er, at der er få afsnit om menigmands oplevelser under krigen, mens hovedvægten i bogen er lagt på makrohistorien.

Det er velgørende, at Danmark besat distancerer sig fra at være endnu en politisk historie om besættelsestiden. Og at man afholder sig fra at gå ind i den uendelige begrebsdiskussion, om hvorvidt man skal tale om »kollaboration«, »samarbejdspolitik«, »forhandlingspolitik« eller noget helt fjerde. Forfatterne formår at kombinere en række faktorer fra ind- og udland i deres forklaringer på, hvorfor besættelsen forløb, som den gjorde. Der anlægges en langt bredere synsvinkel end tidligere, og som noget naturligt inddrages tyske og allierede myndigheders syn på – og politik i forhold til – Danmark. Dette har næsten været fraværende i tidligere fremstillinger af besættelsestiden.

Danmark besat er en udmærket undervisningsbog. Den læsevenlige form og det interessante indhold gør, at det er let at skabe interesse hos de studerende. Den brede fremstilling betyder også, at behovet for supplerende og perspektiverende artikler er beskeden. Det gælder i hvert fald i forhold til førsteårsstuderende.

Forfatterne tilstræber at være neutrale i vurderingerne. Det er lykkedes nogenlunde, men man skal ikke være nogen skarp analytisk begavelse for at regne ud, at de anser de økonomiske forhold som meget bestemmende for de politiske beslutninger. De ser også grundlæggende positivt på det økonomiske og politiske samarbejde, der under krigen udviklede sig med besættelsesmagtens forskellige myndigheder. Der er stor forståelse for, hvorfor politikerne, forvaltningen og erhvervslivet valgte at samarbejde med besættelsesmagten. Forfatterne konstaterer afsluttende, at samarbejdspolitikken i høj grad var grunden til de beskedne danske tab under krigen. Der spørges retorisk: »Var det dét værd?« – Det besvares ikke direkte, men vurderingen er alligevel nogenlunde klar. Uanset at Danmark reelt støttede Hitler-regimets krig, og uanset at samarbejdet havde store konsekvenser internt i Danmark, så var det tætte samarbejde overordnet betragtet prisen værd. Samarbejdspolitikken sparede en masse menneskeliv, og den reddede det danske samfund fra nazificering og ruin.

Danmark besat er en velskrevet og vedkommende bog. Den tager en række aspekter med, som tidligere generelle værker har udeladt, og den inddrager de senere års forskningsresultater. Derfor vil der gå en rum tid, inden der igen er behov for et nyt samlet værk om besættelsestiden. I mellemtiden – inden alt for længe – kunne forfatterne passende skrive en engelsksproget bog om Danmark under Anden Verdenskrig. Det er en anden bog, der mangler.

Mogens Rostgaard Nissen

PER H. HANSEN OG JEPPE NEVERS (red.): Historiefagets teoretiske udfordring. Odense 2004, Syddansk Universitetsforlag. 260 sider. 248 kr.

Denne antologi, redigeret af to historikere med rødder på Syddansk Universitet, rummer tolv forholdsvis korte og overskuelige artikler med hver deres indfaldsvinkel på teorispørgsmål inden for historiefaget. Det er et væsentligt værk – om ikke andet, så fordi det har fået en anelig udbredelse i metode- og teoriundervisningen på de forskellige historiestudier rundt om i landet. Af den grund, og fordi bogen jo ikke længere er splinterny eller ganske ukendt blandt